

บทความวิชาการ

--> ณัฏฐดา สมสิทธิ์
วราเมษ วัฒนไชย

มุมมองและแนวคิดที่ปรากฏจาก

พิธีกรรมการเซว่นรางยา วัดเขาอ้อ

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ที่มาและความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาพุทธและ ไสยศาสตร์

ความเชื่อหรือศรัทธาถือเป็นพฤติกรรมที่เป็น
สากลของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์มักจะมีเชื่อใน
สิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใดหรือสังคมใด
ก็ตาม ความเชื่อของมนุษย์อาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ
เช่น ความกลัวในจิตใจ หรืออาจเกิดจากการพยายามหา
คำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบางอย่างที่
เกิดขึ้นรอบตัว สาเหตุข้างต้นนี้ทำให้มนุษย์ต้องการ
หาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และหาแนวทางปฏิบัติ
เพื่อให้จิตใจมีความเข้มแข็ง ความเชื่อและความศรัทธา
จึงเริ่มมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จนเป็น
ที่มาของการเริ่มนับถือศาสนาหรือลัทธิต่างๆ เช่น
พุทธศาสนิกชนเชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือ
คริสต์ศาสนิกชนเชื่อในคำสอนของพระเยซูคริสต์
หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทย
นับถือผีและบรรพบุรุษ เป็นต้น

ระบบความเชื่อที่มีอิทธิพลอย่างมากใน
ประเทศไทย คือ ระบบความเชื่อตามแนวคิดของ
ศาสนาพราหมณ์และระบบความเชื่อตามแนวคิด
ของศาสนาพุทธซึ่งได้เข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่ของ
ประเทศไทยผ่านการค้าขายและการเผยแพร่ศาสนา
จากอินเดีย โดยมีบทบาทและอิทธิพลกับคนไทยซึ่ง

“นับถือผี” อยู่แต่เดิม (อนุমানราชธน, พระยา, 2521,
น.195) สิทธิ บุตรอินทร์ (2554, น. 28) ได้กล่าวถึง
จุดกำเนิดของศาสนาพราหมณ์ว่า “ชนชาติอารยันเป็น
ผู้ให้กำเนิดศาสนาและปรัชญาพราหมณ์(Brahma)
มาแต่ก่อนยุคพุทธกาล 1,000 ปี โดยประมาณ
ถือพระเวท 3 เรียกว่า ไตรเวท หรือ เทวีชชะ ในภาษา
บาลี มีฤคเวท ยजुรเวท และสามเวท เป็นคัมภีร์ที่
เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์สูงสุดแต่เดิมมา” ภายหลังได้มี
พระเวทเพิ่มขึ้นอีกคัมภีร์หนึ่งเรียกว่า อาถรรพเวท
หรือ อาถรรพณ์ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของคาถาอาคมทาง
ไสยศาสตร์ ดังที่ เทพย์ สาริกบุตร (2524, คำนำ)
ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

“อาถรรพเวทเป็นพระเวทที่ประกอบด้วยคาถา
อาคม มนต์ และเลขยันต์ที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งมีอิทธิ
ปาฏิหาริย์สามารถที่จะดลบันดาลให้เป็นไปได้ตาม
ที่ปรารถนา คัมภีร์อาถรรพเวทนี้นับว่าเป็นบ่อเกิดของ
คาถาอาคมต่างๆ ที่ได้ทรงจำเล่าเรียนกันสืบต่อมา”

นอกจากแนวคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์แล้ว
ศาสนาพุทธถือว่าเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่มืบทบาท
อย่างมากในสังคมไทย โดยปรากฏหลักฐานการนับถือ
ศาสนาพุทธในทุกภาคของดินแดนไทย โดยในภาคเหนือ
หรือดินแดนล้านนาได้รับการเผยแพร่พุทธศาสนา
ผ่านทางอาณาจักรพุกาม และพุทธศาสนาที่แพร่หลาย

ในเขตภาคใต้ตอนล่างมีทั้งพุทธศาสนานิกายมหายานที่มีบทบาทในอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 12 - 18) มีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพุทธศาสนานิกายหินยานแบบลังกาวงศ์ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พุทธศตวรรษที่ 18 - 22) (สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์, 2539, น. 43-44) อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธถือว่าเป็นความเชื่อที่ก่อให้เกิดประเพณีพฤติกรรมในสังคมไทยมากมาย

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่หนึ่งที่ปรากฏความเชื่อตลอดจนประเพณีที่สัมพันธ์กับศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นเช่นกัน และนอกจากนี้ยังสามารถพบการผสมผสานระบบความเชื่อตามแนวคิดของศาสนาพราหมณ์และระบบความเชื่อตามแนวคิดของศาสนาพุทธ รวมถึงความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์เข้าด้วยกันในหลายชุมชน หากแต่ชุมชนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระบบความเชื่อของศาสนาพราหมณ์และระบบความเชื่อตามแนวคิดของศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ตลอดจนความเชื่อเดิมเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนหรือบรรพบุรุษไว้ได้อย่างน่าสนใจคือ ชุมชนวัดเขาอ้อ โดย ชัยวุฒิ พิชะกุล (2539, น.4) ได้กล่าวถึงวัดเขาอ้อไว้ว่าเป็น

“วัดสำคัญวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีการศึกษาทางไสยศาสตร์ มีการสืบทอดคติความเชื่อทางไสยศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นวัดที่มีชื่อเสียงโด่งดังทางไสยศาสตร์ไปทั่วดินแดนภาคใต้ โดยมีผู้ที่เข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งที่เป็นฆราวาสและพระภิกษุสงฆ์จำนวนมากมาศิษยานุศิษย์จำนวนมากที่ได้ศึกษาวิชาไสยศาสตร์สืบทอดกันมา และได้นำความรู้ทางไสยศาสตร์ของสำนักวัดเขาอ้อไปใช้ประโยชน์จนความรู้ด้านนี้แพร่กระจายไปทั่วภาคใต้”

วัดเขาอ้อได้รับการกล่าวขานสืบทอดกันมาว่าเป็น “ตักศิลาทางไสยเวทย์ภาคใต้” โดย นิพัฒน์ ธรรมรักษ์ (อ้างถึงใน ชัยวุฒิ พิชะกุล, 2539, น.5) ได้กล่าวถึงวัดแห่งนี้ไว้ว่า

“คนทางภาคใต้มักจะได้อินคุณปู่ คุณทวด กล่าวขวัญสรรเสริญเกียรติคุณของสำนักวัดเขาอ้อ ในด้านความเก่งกล้าสามารถด้านไสยศาสตร์ เวทย์มนต์ คาถา และวิชาแพทย์แผนโบราณ ไม่ใช่เพียงเสียงเล่าลือ แต่เป็นความจริง ศิษย์ของสำนักเขาอ้อมืออยู่ทั่วไปทุกแห่งหน อาจารย์ท่านสอนไม่ให้อวดตัวอ้างตน ไม่ใช้วิชาความรู้ไปรังแกผู้อื่น ให้มีความกตัญญู มีน้ำใจเมตตา เผื่อแผ่แก่ผู้ตกทุกข์

**พุทธศาสนาอุบัติขึ้น
ในท่ามกลางกลุ่มผู้ที่เชื่อถือผีมาแต่เดิม
ถึงแม้คนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อศาสนา
ที่ตนนับถือด้วยใจจริง
แต่ก็ยังต้องพึ่งพาอาศัยไสยศาสตร์อยู่
ก็เพราะเชื่ออยู่ว่าไสยศาสตร์
อาจแก้ความขัดข้อง เช่น เจ็บไข้ได้ทุกข์
หรือภัยอันตรายต่างๆ
ซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้**

ได้ยาก ให้มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะคับขันและต้องการภัยอม
ถวายตัวเป็นราชพลี ศิษย์ของสำนักเขาอ้อเป็นผู้มี
ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว และยึดมั่นในสัจธรรมยิ่งนัก
เป็นที่คร่ำมเกรงแก่ศิษย์สำนักอื่น"

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงชื่อเสียงของ
วัดเขาอ้อในฐานะที่เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้
ทางด้านไสยศาสตร์ และความรู้ทางด้านการแพทย์
แผนโบราณ และยังแสดงให้เห็นถึงความนิยม
ศรัทธาของผู้คนในพื้นที่ภาคใต้ที่มีต่อดังคศิลาทาง
ไสยเวทย์แห่งนี้อีกด้วย

วัดเขาอ้อถือเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษ เนื่องจาก
วัดเขาอ้อในปัจจุบันมีสถานะเป็นศาสนสถานใน
พุทธศาสนา ที่มีการสืบทอดแนวคิดการศึกษาวิชา
ทางไสยเวทย์จนเป็นที่รู้จักอย่างดี พื้นที่ดังกล่าวได้
สะท้อนลักษณะการประนีประนอมความเชื่อของ

ศาสนาเข้าด้วยกัน เหมาะสมสำหรับใช้เป็นพื้นที่ในการ
ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาไสยศาสตร์ใน
สังคมพุทธ นอกจากนี้ ศรัทธาของผู้คนใน
พื้นที่ภาคใต้ที่มีต่อศาสนสถานแห่งนี้และเกจิอาจารย์
รวมถึงคำบอกเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดกันมา
ในพื้นที่ภาคใต้ อีกทั้งพิธีกรรมต่างๆ ที่มีการสืบทอด
ต่อกันมาในพื้นที่วัดเขาอ้อไม่ว่าจะเป็น พิธีแห่ขบวน
รงยา พิธีกินข้าวเหนียวดำ นั้นได้สร้างอัตลักษณ์
บางประการของสถานที่แห่งนี้ขึ้น และอาจยังสะท้อน
ให้เห็นถึงวาทกรรมบางชุดที่ถูกสะท้อนผ่านเรื่องเล่า
และพิธีกรรมจากสำนักสงฆ์แห่งนี้ได้อีกด้วย

การศึกษาไสยศาสตร์ในสังคมพุทธ

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และการศึกษาไสยเวทย์ในสังคมไทยนั้นมีปรากฏมาอย่างยาวนานและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งจากคำบอกเล่า การบันทึกโดยผู้คนในแต่ละท้องถิ่น หรือแม้แต่ในวรรณกรรมอนุমানราชชน, พระยา, (2521, น.412) ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างไสยศาสตร์และวิถีของพุทธศาสนาไว้ว่า “พุทธศาสนาอุบัติขึ้นในท่ามกลางกลุ่มผู้ที่เชื่อถือผีมาแต่เดิม ถึงแม้คนส่วนใหญ่จะมีความเชื่อศาสนาที่ตนนับถือด้วยใจจริง แต่ก็ยังต้องพึ่งพาอาศัยไสยศาสตร์อยู่ ก็เพราะเชื่ออยู่ว่าไสยศาสตร์อาจแก้ความขัดข้อง เช่น เจ็บไข้ได้ทุกข์หรือภัยอันตรายต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้” คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของ พระยาอนุมานราชชนที่ได้อธิบายแนวคิดของผู้คนในสังคมไทยที่สามารถ

แยกความเชื่อเรื่องพุทธศาสนาออกจากความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ได้ โดยมองว่าความเชื่อทั้งสองลักษณะนั้นเป็นความเชื่อคนละชุดกัน ความเชื่อชุดแรกคือ ความเชื่อตามหลักทางพุทธศาสนานั้นเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอันเกิดจากความศรัทธาและความเชื่อชุดที่ 2 คือแนวคิดที่เชื่อว่าไสยศาสตร์มีลักษณะเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตราย หากแต่ผู้คนในสังคมได้ผสมผสานความเชื่อเดิมเข้ากับความเชื่อเรื่องศาสนาเข้าด้วยกัน โดยเชื่อมโยงไสยศาสตร์อันมีที่มาจากแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์เข้ากับชุดความรู้เรื่องผีหรือบรรพบุรุษซึ่งเป็นภูมิความรู้ดั้งเดิม ทำให้ลักษณะการนับถือศาสนาในประเทศไทย ตลอดจนพิธีกรรมมีทั้งความเชื่อแบบพุทธและความเชื่อทางไสยศาสตร์ปะปนอยู่ด้วยกัน

วิชาอาถรรพเวทย์นี้ จะมีประโยชน์แก่ผู้ใช้ที่มีศัลเป็นหลัก
และไม่นำเอาวิชานี้ไปทำการประทุษร้ายเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
มีคนนำไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งผลที่ปรากฏครั้งแรกศักดิ์สิทธิ์จริง
แต่แล้วกรรมก็กลับย้อนสู่ตัวผู้กระทำไปถึงขั้นวิกลจริตก็มี

การผสมผสานความเชื่อตามหลักศาสนาเข้าด้วยกันนี้ถือลักษณะพิเศษที่สำคัญอย่างหนึ่งของการนับถือศาสนาในสังคมไทย กล่าวคือ ชาวไทยส่วนใหญ่มักนับถือและปฏิบัติตามหลักศาสนาพุทธไปพร้อมกับรับหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามหลักศาสนาพราหมณ์ควบคู่กันไปด้วยได้โดยไม่รู้ลึกถึงความผิดแปลกหรือความแตกต่างทางศาสนาแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างกับหลักการของศาสนาบางศาสนาที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการเข้าร่วมหรือปฏิบัติพิธีกรรมของต่างศาสนาอย่างชัดเจน

หลักฐานสำคัญประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อเรื่องไสยเวทย์ และได้แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธในสังคมไทย ก็คือ คำกล่าวของ เทพย์ สาริกบุตร (2524, ค) ซึ่งได้อธิบายผลของผู้ที่ประพาดิตนไม่เหมาะสมกับการศึกษาไสยเวทย์ไว้ว่า “วิชาอาถรรพเวทย์นี้จะมีประโยชน์แก่ผู้ใช้ที่มีศีลเป็นหลัก และไม่นำเอาวิชานี้ไปทำการประทุษร้ายเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีคนนำไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งผลที่ปรากฏครั้งแรกศักดิ์สิทธิ์จริง แต่แล้วกรรมก็กลับย้อนสู่ตัวผู้กระทำไปถึงขั้นวิกลจริตก็มี” ทั้งนี้ ความเชื่อเรื่องผู้มี “ศีล” ที่ปรากฏข้างต้นเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นที่ใช้กำหนดความประพฤติดี ประพฤติชอบของผู้คนในสังคมพุทธ ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับการศึกษาวิชาไสยเวทย์ซึ่งเป็นแขนงวิชาหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ โดยระบุว่าผู้ที่จะศึกษาไสยเวทย์นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติชอบ ทั้งนี้ การเชื่อมโยงในลักษณะดังกล่าวอาจเกิดจากการที่

สังคมต้องการจะสร้างบรรทัดฐานของผู้ศึกษาไสยเวทย์ขึ้น โดยใช้วิธีการระบุคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีศีล เนื่องจากการรักษาศีลในสังคมไทยถือเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของสังคม

นอกจากนี้ข้อความข้างต้นยังสะท้อนภาพลักษณะบางประการเกี่ยวกับการศึกษาไสยเวทย์อีกด้วย โดยมองว่าไสยเวทย์เป็นแขนงวิชาที่มีความอันตราย แตกต่างจากศาสตร์แขนงอื่นๆ ผู้ศึกษาเล่าเรียนจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่มีจิตใจดี ประพฤติตนดี หรือเป็นผู้ประพาดิตนอยู่ในศีลธรรมจรรยาตามหลักศาสนาพุทธ เสียก่อน นัยยะดังกล่าวได้สร้างภาพลักษณ์ของผู้ศึกษาไสยเวทย์ที่แตกต่างไปจากคนทั่วไป ภาพลักษณ์ของผู้ศึกษาไสยเวทย์ถูกสังคมกำหนดนัยยะให้หมายถึงผู้ที่มีความเก่งกล้า และในขณะเดียวกันก็มีความน่านับถือหรือน่าเกรงขามไปด้วยพร้อมกัน และยังได้สร้างภาพลักษณ์ของสำนักไสยเวทย์ให้มีความลึกลับแตกต่างจากการศึกษาศาสตร์ในสาขาอื่นๆ อีกด้วย

การผสมผสานความเชื่อเรื่องไสยเวทย์ที่สัมพันธ์กับศาสนาพุทธนี้ ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันในสังคม เกิดเป็นความศรัทธาของผู้คนในชุมชน และก่อให้เกิดพิธีกรรมทางไสยเวทย์ควบคู่กับพิธีกรรมทางพุทธศาสนาบางอย่างที่ผู้คนในสังคมยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาในพื้นที่วัด เช่นที่ปรากฏในพิธีแห่ว่านรางยา วัดเขาอ้อ เป็นต้น ทั้งนี้ ชัยวุฒิ พิชยะกุล (2539, น.61) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมดังกล่าวไว้ว่า

“พิธีแห่ว่านรางยา เป็นพิธีกรรมชั้นสูงของวัดเขาอ้อที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนปัจจุบัน ศิษย์วัดเขาอ้อถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่นิยมประกอบพิธีปีละ 2 ครั้ง คือ เดือน 5 ครั้งหนึ่ง และเดือน 10 ครั้งหนึ่ง การประกอบพิธีจะกระทำร่วมกับพิธีกินข้าวเหนียวดำ และพิธีกินน้ำมันงาดิบ ทั้ง 3

พิธีกรรมกระทำต่อเนื่องกัน แต่บางครั้งก็แยกกัน แล้วแต่โอกาสและความเหมาะสม นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ผู้ที่ผ่านพิธีกรรมทั้ง 3 อย่างของวัดเขาอ้อจะทำให้ร่างกายอยู่ยงคงกระพันชาตรี”

พิธีกรรมแห่ขบวนรางยานี้ ถูกปฏิบัติสืบต่อกันมา ทุกปีจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ผู้คนในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงให้ความสนใจเข้าร่วมพิธีกรรมเป็นอย่างมาก และถือเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นแนวคิดที่เกิดจากพิธีกรรมที่น่าสนใจหลายประการดังนี้

1. การแห่ขบวนรางยาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ตัวเอง

การสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ตนเองโดยการเคารพ บูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือการเสริมสร้างความมั่นใจผ่านพิธีกรรมต่างๆ ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาหลายยุคหลายสมัย ชนัญ วงษ์วิภาค (2556, น.5-6) ได้กล่าวถึงความคาดหวังของผู้คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ว่าสามารถแบ่งคาดหวังผลของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมได้เป็น 2 ลักษณะคือ “การหวังผลตอบแทนในระยะใกล้ในปัจจุบัน และการหวังผลตอบแทนในภพหน้า” และได้ระบุเพิ่มเติมเกี่ยวกับการหวังผลตอบแทนที่เกิดจากพิธีกรรมว่า

“การประกอบพิธีกรรมที่ผู้เลื่อมใสเชื่อว่าจะเห็นผลตามที่ปรารถนาอย่างปัจจุบันทันด่วนนั้น เป็นการกระทำที่เข้าข่ายของไสยศาสตร์” จึงเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายและอาจรวมถึงพิธีกรรมที่มีนัยยะสัมพันธ์กับการควบคุมอำนาจลี้ลับหรืออำนาจเหนือธรรมชาติขึ้น ทั้งนี้ ชัยวุฒิ พิชะกุล (2539, น.70) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของบุคคลที่ได้แห่ขบวนรางยาไว้ว่า

“ศิษย์วัดเขาอ้อและชาวบ้านทั่วไปมีความเชื่อว่า ผู้ที่ผ่านขั้นตอนพิธีกรรมแห่ขบวนของวัดเขาอ้อจะทำให้บุคคลนั้นมีตบะ อำนาจอย่างเสีย อดทนอย่างหมิ และเข้มแข็งอย่างเหล็กกล้าหรือเหล็กเพชร แคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง สามารถแก้โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะโรคผิวหนังทุกชนิด และมีความเชื่อว่าผู้ที่ได้ผ่านพิธีแห่ขบวนรางยาตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปจะทำให้ร่างกายอยู่ยงคงกระพันต่ออาวุธทุกชนิด”

ข้อความที่ยกมานี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับการแห่ขบวนรางยา วัดเขาอ้อ คำบอกเล่าถึงคุณสมบัติหลังจากการแห่ขบวนรางยานี้ สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของผู้เข้าร่วมพิธีซึ่งมุ่งหมายจะให้พิธีกรรมดังกล่าวเป็นพิธีกรรมที่ปกป้องคุ้มครองตนจากภัยอันตรายทั้งภัยอันตรายตามธรรมชาติ อย่างเช่นการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือภัยอันตรายจากผู้ที่ปองร้ายตน เช่น การอยู่ยงคงกระพันต่ออาวุธทุกชนิด ซึ่งถือเป็นภัยที่อยู่เหนือการควบคุมของตน

ทั้งนี้ การผ่านพิธีกรรมในลักษณะดังกล่าว ถือเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ผ่านพิธีกรรมอีกด้วย โดยขวัญและกำลังใจที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากความรู้สึกสบายใจและความศรัทธาในพิธีกรรมของผู้ผ่านพิธีกรรม และอาจเกิดได้จากเรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมดังกล่าวที่ชาวบ้านในชุมชนเล่าสืบทอดต่อกันมา

อาจารย์เปลิยน หัตยานนท์ ฆราวาสวัดเขาอ้อ (ขวา)
ผู้มียศบพทสำคัญในพิธีกรรมต่างๆ ในปัจจุบัน

2. การเข้าร่วมกับการกำหนดสถานะ “พวกรา” และ “พวกรา”

ประเด็นหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นจากคำบอกเล่าเกี่ยวกับประวัติของวัดเขาอ้อคือ วัดแห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งศึกษาวิชาคัมภีร์ไสยศาสตร์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณจนได้รับสมญานามว่า “ตักศิลาทางไสยศาสตร์ของภาคใต้” อีกทั้งยังได้มีการสอนวิชาอื่นๆ ที่นอกเหนือจากวิชาด้านไสยเวทย์ด้วย จนเป็นที่กล่าวถึงในกลุ่มลูกศิษย์ว่า วัดแห่งนี้เปรียบเสมือนโรงเรียนแห่งสำคัญดังคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับตำนานและการสอนที่เกิดขึ้นที่วัดเขาอ้อว่า

“ตำนานของเขาคือเรื่องการเข้าร่วมรางยามีคู่กับวัดเขาอ้อตั้งแต่แรกเริ่ม ถ้าย้อนกลับไปวัดเขาอ้อก็ตั้งแต่เป็น 1,000 ปี เดิมภูเขาคือเป็นที่บำเพ็ญเพียรของฤๅษีตั้งแต่ยุคศรีวิชัย เป็นยุคของศาสนาพราหมณ์ พราหมณ์อินเดียเข้ามา (ในพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบัน) 2 สาย สายหนึ่งขึ้นทางเหนือ สายหนึ่งเข้ามาทางคาบสมุทรมลายู เป็นพราหมณ์ที่เผยแพร่ไปยังนครศรีธรรมราช ไชยา เป็นพราหมณ์สายเดียวกันหมด และมีพราหมณ์อยู่ชุดหนึ่งเขาเรียกพราหมณ์พัทลุงก็เข้ามาอยู่ที่วัดเขาอ้อ พราหมณ์ชุดนี้ก็จะมา ชุมชนรอบๆ นี้ รากเขาก็เป็นพราหมณ์ มีหลายๆ พื้นที่ที่มีเชื้อสายทางนี้อยู่ เฉพาะวัดเขาอ้อเองเมื่อพราหมณ์มาอยู่ฤๅษีมาอยู่ก็บำเพ็ญเพียรตามวิถีปฏิบัติของเขา

แต่เมื่อศาสนาพราหมณ์เริ่มเสื่อม เพราะศาสนาพุทธก็เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในคาบสมุทรมลายูและประเทศไทยพราหมณ์เขาอ้อเองที่ตกทอดมาต่อรุ่น จากฤๅษีมาเป็นพราหมณ์ สรรพวิชาต่างๆ สายหนึ่งคือด้านสมุนไพรรักษาโรค เรียกว่าวิชายา ตำรับยาต่างๆ อีกสายหนึ่งก็คือสายอาคม ไสยเวทย์ คือ คัมภีร์พระเวทย์ของพราหมณ์นั้นมี 4 เล่ม ตามตำนาน คือเรื่องของการฝึกญาณสมาธิต่างๆ และมีฤทธิ์ตามวิถี คงกระพันชาตรี เหาะเหินเดินอากาศหายตัว

แต่เมื่อพราหมณ์หรือฤๅษีรู้ว่าวัดจะเข้ามามีอิทธิพล มีบทบาทแทนพวกเขา ก็มีฤๅษี 2 ตน คือ ฤๅษีน้อยโม กับฤๅษีรูจี ฤๅษีสองตนนี้ ตนหนึ่งเป็นด้านยา คือวิชาของเขาคือ ฝึกก็จะฝึกสองสาย ลูกหลานเจ้าเมือง คนมีอำนาจวาสนาก็จะมาเรียนวิชาที่นี่ ก็เลยเป็นที่มาของคำว่า ตักศิลาเขาอ้อ คือเรียกมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ต้องมาเรียนวิชาที่นี่ เรียนการปกครองที่นี่ เรียนทุกอย่างในสมัยก่อน

วิชาของเขาคือหลักๆ จะเป็นพวกอยู่ยงคงกระพัน ในสมัยโบราณ ถามว่ามีอยู่จริงไหม ผมเชื่อว่ามีอยู่จริง เหตุผลเพราะคนสมัยก่อนอยู่ในศีลในธรรม คนสมัยก่อนรักษาคำสัตย์ ถือเคร่งถือจริง เพราะฉะนั้น ความเชื่อ ศรัทธา ปาฏิหาริย์มันตามมาตามลำดับ แต่สมัยนี้ก็ต้องยอมรับโลกมันเปลี่ยน เราก็ต้องห้อยพระลอดสะพานลอยมันก็เสื่อมไปตามวิถี แต่ว่าการยึดถือปฏิบัติก็ไม่เคร่งครัดเหมือนในสมัยโบราณ (เอก เอกอัคคี (นามแฝง), สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2558)

จากการค้นคว้าเพิ่มเติมยังพบข้อมูลอีกว่าการสืบทอดวิชาของวัดเขาอ้อจะกระทำโดยผ่านเกจิอาจารย์ที่ได้รับการยอมรับการไว้วางใจและ

ได้รับการนับถือให้สืบทอดวิชาต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนทำให้วัดเขาอ้อถูกเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วัดพระอาจารย์ขลัง” และหลายคนเชื่อกันว่าสถานที่แห่งนี้เป็นต้นตำรับพิธีกรรมที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ในภาคใต้ เดิมนิยมประกอบพิธีในหมู่คณะศิษย์ขอวัดเขาอ้อที่มีความใกล้ชิด หรือบุคคลที่พระอาจารย์วัดเขาอ้อได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นคนดี มีความเชื่อถือได้เท่านั้น โดยสาเหตุที่ต้องเคร่งครัดในเรื่องนี้เกิดขึ้น “เพื่อป้องกันการนำผลหรือพิธีกรรมไปใช้ในทางที่ไม่ดี ซึ่งจะทำให้ผู้แห่ขวานมีความคึกคะนองอยู่ในความประมาทอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิตได้” (ชัยวุฒิ พิชยะกุล, 2539, น.70)

จากข้อมูลข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าประชาชนทั่วไปให้ความสำคัญกับวัดเขาอ้อในฐานะสถานเรียนรู้ทางไสยเวทย์ที่สำคัญของภาคใต้โดยการเรียนรู้นั้นปรากฏทั้งลักษณะการเรียนรู้วิชาทางไสยเวทย์และวิชาอื่นๆ ด้วย เช่น การปกครอง เป็นต้น นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมและถือว่าเป็นลูกศิษย์ที่เลื่อมใสศรัทธาในวิชาของวัดเขาอ้อเพิ่มเติม ก็พบแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดวิชาทางไสยเวทย์ของวัดเขาอ้อว่า “คนที่จะมาลง (แห่ขวาน) ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนรู้จักกัน ก็ต้องเป็นคนใน” (สมพร เนียมเกิด, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

**ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมได้เชื่อว่า
พิธีกรรมดังกล่าวได้ช่วยเปลี่ยน
จากร่างกายธรรมดาของมนุษย์ให้ไปสู่
ร่างกายที่เหนือธรรมชาติของมนุษย์
หรือมีความพิเศษ
กว่าร่างกายมนุษย์ทั่วไป
เช่น คำกล่าวที่ว่า
“ผู้ที่ได้ผ่านพิธีแห่ขวานรางยา
ตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปจะทำให้ร่างกาย
อยู่ยงคงกระพันต่ออาวุธทุกชนิด”**

ข้อมูลดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับลักษณะการศึกษาของไทยที่ระบุว่าวัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของผู้คนในสังคมไทยในอดีต แต่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นที่วัดเขาอ้อนั้นเป็นการเรียนรู้ที่พิเศษกว่าการเรียนรู้จากวัดอื่นๆ เนื่องจากปรากฏวิชาที่ขึ้นชื่อคือวิชาทางไสยเวทย์ที่ได้รับสืบทอดกันมาตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์อยู่ด้วย ทำให้วัดแห่งนี้มี “ลักษณะเฉพาะ” อันเป็นส่วนสำคัญที่สร้างอัตลักษณ์ให้ผู้คนที่มาศึกษาให้มีความแตกต่างและพิเศษกว่าบุคคลทั่วไปในสังคม การสืบทอดพิธีกรรมดังกล่าวเปรียบเสมือนแนวทางในการคัดสรรบุคคลและสร้างความเป็น “พวกเรา” คือผู้ที่ผ่านพิธีกรรม และ “พวกเขา” ผู้ที่ไม่ผ่านพิธีกรรมหรือบุคคลธรรมดาทั่วไปในสังคมให้เกิดขึ้น

บรรยายภาคภายในงานพิธีกรรมการแห่ขบวนรางยา

การแห่ขบวนรางยาจึงเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่มีลักษณะเช่นเดียวกับการคัดแยกกลุ่มคน กล่าวคือ เป็นการคัดแยกกลุ่มผู้ที่เลื่อมใส ศรัทธาในไสยเวทย์ และกลุ่มผู้สนใจให้ได้มาพบกัน ร่วมกระทำพิธีการ ดังกล่าวด้วยกัน เมื่อผ่านพิธีกรรมแล้ว บุคคลเหล่านั้น ก็จะมีลักษณะเป็น “คนใน” คือเป็นลูกศิษย์หรือเป็นผู้ที่มีพลังไสยเวทย์ติดตัว ผู้ที่ไม่ผ่านพิธีกรรมก็ยังคงดำรงความเป็น “คนนอก” หรือคนธรรมดาอยู่เช่นเดิม พิธีกรรมดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการเปลี่ยนผ่าน ลักษณะ “คนนอก” ของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมให้กลายเป็น “คนใน” เป็นลูกศิษย์ที่มีครูเดียวกัน และเลื่อมใส ศรัทธาในเรื่องเดียวกัน

อนึ่ง ตามคำบอกเล่าและแนวปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมานั้นระบุว่า พิธีกรรมการแห่ขบวนรางยา และ พิธีกรรมการกินข้าวเหนียวดำนี้เป็นพิธีที่เพศชาย สามารถเข้าร่วมเท่านั้น เพศหญิงไม่สามารถเข้าร่วมได้ การระบุเพศสถานะดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นถึงการ คัดแยก แบ่งกลุ่มชายหญิงโดยใช้พิธีกรรมมาเป็น เครื่องกำหนดในอีกลักษณะหนึ่งด้วย

3.การแห่ขบวนเพื่อการสร้างอำนาจให้แก่ เรือนร่างและสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ตนเอง

ประเด็นหนึ่งที่เชื่อมโยงมาจากการเข้าร่วมพิธี แห่ขบวนรางยาก็คือ แนวคิดการเปลี่ยนร่างกายของ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมจากบุคคลธรรมดาให้กลายเป็น บุคคลที่มีวิชาด้านไสยศาสตร์ หรือมีครูอาจารย์ คຸ້ມครองผ่านพิธีกรรมการแห่ขบวน ซึ่งลักษณะนี้ คล้ายกับการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของผู้เข้าร่วมพิธี ให้เป็นบุคคลที่แตกต่างจากคนทั่วไปในสังคม

การเปลี่ยนแปลงเรือนร่างจากร่างกายธรรมดา ของมนุษย์ไปเป็นเรือนร่างที่มีอำนาจไสยศาสตร์ ปกป้องคຸ້ມครองนั้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับ “อำนาจใหม่ที่เกิดขึ้นในเรือนร่างเดิมของมนุษย์” การเปลี่ยนแปลงเรือนร่างของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ มิเชล ฟูโกต์ (อ้างถึงใน จุฬารัตน์ ผดุงชีวิต, 2558, 235) ซึ่งกล่าวถึงอำนาจ และเรือนร่างของมนุษย์ไว้สรุปได้ว่า

บ่อแช่ขี้และผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

“อำนาจจากอิทธิพลของสังคมมีเหนือเรือนร่างตามธรรมชาติของบุคคล และหล่อหลอมกล่อมเกลาร่างกาย (Socialized) เรือนร่างของบุคคลจนกลายเป็นเรือนร่างของสังคม (Social Body) เป็นร่างกายที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น (invented) จากการแฝงฝัง ค่านิยม วัฒนธรรม ความนึกคิด วาทกรรมต่างๆ ที่รุนแรงและยอมรับได้โดยปัจเจกบุคคล หรือที่เรียกว่า “การแฝงฝังเรือนร่าง” (embodiment)”

จากแนวคิดข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ความนึกคิดของบุคคลในสังคมหรือค่านิยมที่สังคมยึดถืออันเป็นอำนาจรูปแบบหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงร่างกายจากเดิมเป็นร่างกายใหม่ และการเปลี่ยนแปลงร่างกายนี้ทำให้ร่างกายของปัจเจกบุคคลไม่ใช่ร่างกายของปัจเจกบุคคลอีกต่อไป แต่เป็นร่างกายที่รองรับค่านิยมบางประการของสังคมแทนการเปลี่ยนแปลงร่างกายจากเดิมให้เป็นร่างกายใหม่อาจเกิดจากการสลัก สัก การสร้างกล้ามเนื้อ การเปลี่ยนแปลงอวัยวะในร่างกายเพื่อความงามก็ได้

เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับพิธีกรรมการแช่ขี้ขางรายา ก็พบว่า การเข้าร่วมพิธีกรรมแช่ขี้ขางรายา สะท้อนแนวคิดเช่นเดียวกับ

การเปลี่ยนแปลงเรือนร่างที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเชื่อว่า พิธีกรรมดังกล่าวได้ช่วยเปลี่ยนจากร่างกายธรรมดาของมนุษย์ให้ไปสู่ร่างกายที่เหนือธรรมชาติของมนุษย์ หรือมีความพิเศษกว่าร่างกายมนุษย์ทั่วไป เช่น คำกล่าวที่ว่า “ผู้ที่ได้ผ่านพิธีแช่ขี้ขางรายาตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป จะทำให้ร่างกายอยู่ยงคงกระพันต่ออาวุธทุกชนิด” (ชัยวุฒิ พิชะกุล, 2539, น.70) เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงร่างกายโดยผ่านการแช่ขี้ขางนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องไสยเวทย์ที่ผู้คนในชุมชนเชื่อถือ และพิธีกรรมที่ผู้คนในสังคมปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้กลายเป็นอำนาจของสังคมที่ควบคุมร่างกายของปัจเจกบุคคล เปลี่ยนแปลงร่างกายของบุคคลไม่ให้เป็นของบุคคลอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นเครื่องสะท้อนค่านิยมบางประการของสังคมในที่สุด การเปลี่ยนแปลงร่างกายโดยผ่านพิธีกรรมแช่ขี้ขางรายานี้ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมด้วย โดยอัตลักษณ์ใหม่คือ เป็นบุคคลที่มีพลังทางไสยเวทย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอัตลักษณ์ใหม่นี้เกิดขึ้นจากอำนาจของพิธีกรรมและการยอมรับในพิธีกรรมดังกล่าวของชุมชน

4. พิธีกรรมการแช่ขี้ขางรายาและวาทกรรมสุขภาพในปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพและการดูแลสุขภาพตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอถือเป็นแนวคิดหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจเป็นอย่างมากในสังคมปัจจุบัน แนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการเลือกรับประทานอาหาร พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ พฤติกรรมการตรวจร่างกายโดยใช้เทคโนโลยีจากตะวันตกรวมถึงพฤติกรรมกรรมการขอเอกสารรับรองแพทย์ เพื่อยืนยันการเป็นคนมีสุขภาพดี ไม่มีโรคภัยขึ้นในสังคม ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพทั้งสิ้น

นอกจากการดูแลสุขภาพตามแนวความคิดการรักษาร่างกายให้สมบูรณ์ก่อนจะเจ็บป่วยและการพบแพทย์แผนตะวันตกอยู่เป็นประจำแล้ว การดูแลสุขภาพตนเองโดยใช้ยาสมุนไพรพื้นถิ่นก็ถือว่าเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความนิยมจากผู้ดูแลสุขภาพในประเทศไทย จะเห็นได้จากการเติบโตของตลาดผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ธุรกิจเกี่ยวกับสมุนไพรตามห้างร้านต่างๆ รวมถึงการพัฒนาการแพทย์แผนไทยทั้งในหน่วยงานของรัฐซึ่งมีการเปิดสอนวิชาที่เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยอย่างมากมาย

ทั้งนี้ แนวทางการรักษาหรือดูแลสุขภาพตนเองโดยใช้พืชสมุนไพรนั้นไม่ใช่ความคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในยุคหลัง หากแต่มีปรากฏอยู่ในสังคมชนบทมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน หากแต่กระแสวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของชาวตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลทำให้ผู้คนในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมือง ได้เรียนรู้วัฒนธรรมหรือได้รับการศึกษาตามรูปแบบตะวันตกมากขึ้น ทำให้ผู้คนในสังคมไทยเชื่อถือวิทยาการทางการแพทย์อย่างตะวันตกมากกว่าการแพทย์แผนไทยที่มุ่งเน้นการใช้สมุนไพรพื้นถิ่นในการรักษาโรค แนวคิดเรื่องการแพทย์แผนตะวันตกนี้ก่อให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงทางการแพทย์ในประเทศไทย เช่น การเลิกสอนหลักสูตรการแพทย์แผนโบราณในสถาบันการศึกษา เช่นโรงพยาบาลศิริราช (ศิริโวลัมจิระจรัส, 2554, น.14) หรือการปิดกั้นการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยโดยอ้างอิงประเด็นเรื่องความสะดวก หรือถูกสุขอนามัยอย่างตะวันตก เป็นต้น

หากแต่เมื่อวงการแพทย์แผนตะวันตกเริ่มหันมาสนใจและศึกษาสรรพคุณของสมุนไพรและพืชพื้นบ้านมากขึ้นก็ทำให้การแพทย์แผนไทยซึ่งได้กลายเป็นการแพทย์แบบ “ทางเลือก” กลับมาได้รับความสนใจอีกครั้งหนึ่ง ความสนใจดังกล่าวทำให้เกิดนโยบายการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554 และนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประจำปีงบประมาณ 2554 - 2555 มีใจความเกี่ยวกับการพัฒนาการแพทย์แผนไทยโดยระบุให้สร้างเครือข่ายด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในทุกระดับ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมให้มีบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการของโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล และการเร่งจัดระบบ

รวบรวมข้อมูลการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกครอบคลุม ทั้งข้อมูลบุคลากร ตำรับตำรา สมุนไพร

พระสงฆ์และผู้เข้าร่วมพิธีกรรมล้านนาเป็นเพศชาย

และอุปกรณ์ทางการแพทย์ในอดีต ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วไทย (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2558)

นโยบายดังกล่าวทำให้เกิดการตื่นตัวและเกิดการศึกษาวิจัยถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทยและตัวยาสมุนไพรมากขึ้น ประกอบกับนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจและโครงการ “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” (ศิริพรณ ถาวร, 2556, น.26) ซึ่งเกิดขึ้นในปี 2542-2553 ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนนำสินค้าหรือภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อออกจำหน่าย ถือเป็นโครงการหนึ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรกลับมาได้รับความสนใจมากขึ้น

นโยบายและการกระตุ้นเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ผู้คนในสังคมหันมาสนใจในตัวยาสมุนไพรอีกครั้ง ก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพโดยใช้ตัวยาสมุนไพรและเกิดเป็นวาทกรรมการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรขึ้น โดยชุมชนในพื้นที่วัดเขาอ้อ ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการศึกษาไสยเวทย์และการแพทย์โดยใช้สมุนไพรในการรักษาเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่แสดงให้เห็นการรับกระแสแนวคิดนี้เช่นกัน เช่น พิธีกรรม

การแช่ขี้ผึ้งสมุนไพรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุงให้จัดงานประจำปี โรงเรียนในเขตชุมชนก็ได้ให้นักเรียนจัดทำใบความรู้เกี่ยวกับประวัติและตำรายาเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ที่เข้ามาร่วมงาน เป็นต้น

วาทกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ และแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของตัวยาสมุนไพรได้กลายเป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมยึดถือเป็นเหตุผลในการเข้าร่วมพิธีกรรม และเกิดความรู้สึกสับสนใจหลังจากที่เข้าร่วมพิธีกรรม เนื่องจากผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเชื่อว่านอกจากพิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นไสยเวทย์ที่ใช้ป้องกันภัยอันตรายแล้ว การแช่ขี้ผึ้งสมุนไพรก็ถือว่ามีประโยชน์ตามสรรพคุณของสมุนไพรที่ใช้ในพิธีกรรมด้วย ดังคำสัมภาษณ์ของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมว่า

“อาจารย์ทองเฒ่าก็มีลูกศิษย์ ที่เก่งวิชาต่างๆ วิชาเขาก็จะสอนให้กับอาจารย์คง วัดบ้านสวน ถัดมาก็จะเป็นอาจารย์พรม ซึ่งจะเก่งยาสมุนไพร จะเก่งเรื่องตำรับตำรายารักษาต่างๆ”

และจากคำกล่าวที่ว่า

“การแช่ขี้ผึ้งสมุนไพร ในทางของสรรพคุณทางเขาอ้อคือการแช่น้ำสมุนไพร โดยเอาสมุนไพร 108 ชนิดมาต้ม ในแง่ของพุทธศาสตร์ ไสยเวทย์ ก็คือทำให้ยาซึมเข้าตัว คงกระพัน ผมว่า กุศโลบายคือการเอาสมุนไพรเข้าตัว เพราะเราแช่ลงไปในน้ำ เขาก็ทำต่อเนื่องกันมาเรื่อยๆ แล้ว (พิธีกรรม) ก็เริ่มที่จะห่างหาย เพราะว่าว่าอันก็หายาก” (เอก เอกอัคคี (นามแฝง), สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2558)

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเชื่อสรรพคุณของสมุนไพรไทย อีกทั้งได้ระบุว่าสมุนไพรที่นำมาใช้ประกอบพิธีกรรมนั้นหายาก ซึ่งการระบุถึงคุณประโยชน์ของตัวยาสมุนไพรและอธิบายว่าเป็นกุศโลบายในการนำสมุนไพรที่

ป้ายแนะนำกิจกรรมภายในวัดเขาอ้อ
ตามแนวคิดการสร้างมูลค่าจากทุนทางวัฒนธรรม

ผู้เข้าร่วมงานเทศน์อุปัชฌาย์แต่งชุดขาว
มาร่วมงาน ขณะนั่งรอผู้เข้าร่วมพิธีแห่ขวานรางยา บริเวณ
หน้าถ้ำที่ใช้ประกอบพิธี

หายากนี้เข้าสู่ร่างกาย สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด
เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพโดยใช้ตัวยาสมุนไพรร และ
พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองก่อนการเจ็บป่วยตาม
วาทกรรมการรักษาสุขภาพด้วย

5. พิธีกรรมการแห่ขวานรางยาและการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว

การเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัย
หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชุมชนและมีผลต่อมุมมองการ
สืบทอดพิธีกรรมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต
ดังที่ ศิราพร ณ ถลาง (2556, น.9) ได้กล่าวไว้ว่า

“ธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็น
ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทาง
วัฒนธรรมในสังคมประเพณีเป็นอย่างมาก ทำให้
เกิดการปรับเปลี่ยนและวิถีชีวิตของเจ้าของ
วัฒนธรรมเพื่อรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์
และของที่ระลึกเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อันทำให้เกิด
ปรากฏการณ์ “การขายวัฒนธรรม” โลกาวัดน้และ
การท่องเที่ยวเป็นบริบทและปัจจัยที่ทำให้เกิดพลวัต

ทางวัฒนธรรมและพลวัตทางคติชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของวัฒนธรรม”

จากข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นแนวคิด
ของนักวิชาการด้านคติชนวิทยาว่า ความเปลี่ยนแปลง
ที่เกิดจากความเจริญนี้ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่
เลวร้ายทำลายพิธีกรรมหรือวัฒนธรรมเดิมแต่
อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปธรรมชาติของวัฒนธรรม
และข้อมูลทางคติชนวิทยานั้นสามารถเปลี่ยนแปลง
ได้ตามวิถีของชุมชนและบริบททางสังคมอยู่แล้ว
อิทธิพลของการพัฒนาสังคมไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์
และการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่
ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในชุมชน
หรือพิธีกรรมในชุมชนได้เช่นเดียวกัน

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวถือเป็นส่วนหนึ่งที่
ทำให้การจัดพิธีกรรมแห่ขวานรางยาเปลี่ยนแปลงไป
เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้แนวคิดเรื่องการท่อง
เที่ยวเข้ามามีบทบาทต่อวัฒนธรรมชุมชนนั้นเกิดขึ้น
จาก มติของรัฐบาลไทย พ.ศ.2552 ซึ่งได้อนุมัติแผน

ผู้เข้าร่วมงานเพชฌัญ
ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาพุทธโดยการสวดมนต์
ด้านนอกพื้นที่ประกอบพิธีหลัก

แม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2550-2559 ซึ่งเป็น
ยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อกรอบทิศทางการพัฒนา
งานศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

ศิริพร ณ ถลาง (2556, น.26) ได้กล่าวถึงแผน
แม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติฉบับนี้มีอิทธิพลต่อการ
เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมชุมชน และตอบสนอง
นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเห็นได้ชัดเพราะ
เป็นการ “นำทุนทางวัฒนธรรมไปเพิ่มมูลค่าทาง
เศรษฐกิจ” ทั้งนี้รายละเอียดในแผนแม่บทวัฒนธรรม
ที่เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าจากทุนทางวัฒนธรรมนั้น
ปรากฏอยู่ในพันธกิจที่ 5 การสร้างคุณค่าทางสังคม
และส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทาง
วัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 6 รัฐบาลไทยระบุว่าให้
“นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

และคุณค่าทางสังคม” และกำหนดกลยุทธ์สำหรับ
ยุทธศาสตร์ดังกล่าวโดยการ “ส่งเสริมและพัฒนา
ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” เพื่อเป็น
การยกระดับคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมในประเทศให้สูงขึ้น (สรุปจาก“บทสรุป
สำหรับผู้บริหาร” แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ
พ.ศ. 2550-2552, ซ) แนวทางการพัฒนาดังกล่าว
ทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นสนองนโยบาย
โดยการหันกลับมาพิจารณาวัฒนธรรมหรือพิธีกรรม
ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนของตน และสนับสนุน
ส่งเสริมการสืบทอดพิธีกรรมเหล่านั้น ตลอดจน
สนับสนุนการจัดพิธีกรรมในชุมชนในรูปแบบของ
พิธีกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น

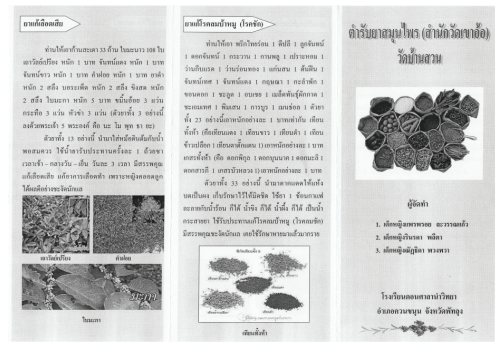
พิธีกรรมการแห่ว่านรางยา วัดเขาอ้อ ถือเป็น
ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญและโดดเด่นเป็นอย่างมาก
เนื่องจากพิธีกรรมมีแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์
เฉพาะตัวและแทบจะไม่ปรากฏในชุมชนอื่นมีตำนาน
ที่ถูกเล่าสืบทอดต่อกันมาในชุมชนเป็นที่รับรู้เป็น
วงกว้าง และมีผู้ที่เชื่อถือศรัทธาเข้าร่วมพิธีกรรม
อย่างสม่ำเสมอ การนำพิธีกรรมที่เป็นที่รู้จักอยู่แล้ว
มาพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็น
แนวทางที่เจ้าหน้าที่ในพื้นที่วัดเขาอ้อให้ความสำคัญ
พิธีกรรมการแห่ว่านรางยาและพิธีกิน
ข้าวเหนียวดำในปัจจุบันจึงถูกจัดขึ้นอย่างนอเนืองปีละ

1 ครั้ง ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ลูกศิษย์ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมงานอยู่เป็นประจำตั้งแต่ก่อนพิธีกรรมดังกล่าว จะได้รับการสนับสนุนจากทางราชการได้กล่าวถึง ประเด็นดังกล่าวว่า “วัดเขาอ้อก็มีการอนุรักษ์ (พิธีกรรม) ทางราชการก็พยายามจัดทุกปี ให้เป็น วัฒนธรรมจังหวัด” (สมพร เนียมเกิด, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2558)

ทั้งนี้ จากการสังเกตภายในงานพิธีกรรมการ แช่ว่นางยา ซึ่งจัดขึ้นเมื่อปลายปี 2558 พบว่าผู้ที่ เข้าร่วมงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เนื่องจากการ แช่ว่นางยานั้นจะกระทำให้แก่เพศชายเท่านั้น เพศหญิงไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวได้ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมประกอบด้วยบุคคลจากหลาย สาขาอาชีพทั้งข้าราชการทหาร ตำรวจ ตลอดจนไปถึง นักเรียนนักศึกษาที่มีความสนใจในด้านไสยเวทย์ และแม้ว่าพิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นพิธีกรรมสำหรับผู้ชายเท่านั้น หากแต่ในบริเวณพื้นที่ซึ่งใช้จัด พิธีกรรมก็มีผู้หญิงที่มีความสนใจ ศรัทธาในตัว เจ้าอาวาสและเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม เข้ามาในบริเวณงานด้วยเช่นเดียวกันโดยทางวัดได้จัด พื้นที่สำหรับพิธีกรรมไว้ในบริเวณหนึ่งและห้าม ผู้หญิงเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว ผู้หญิงจึงรวมกลุ่มและ ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาพุทธโดยการสวดมนต์ที่ พื้นที่ด้านหน้าพื้นที่ประกอบพิธี เนื่องจากเชื่อว่า “แม้ไม่ได้เข้าร่วมพิธีแต่การได้เข้าร่วมกิจกรรมบาง ส่วนนี้จะทำให้เกิดเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง” (สุธัญญา คำเพชร, สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2558)

ด้านบรรยากาศในพื้นที่วัดซึ่งเป็นสถานที่ จัดงานพิธีกรรม หน่วยงานราชการและโรงเรียนได้ จัดพื้นที่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับ พิธีกรรมดังกล่าวผ่านเครื่องขยายเสียง มีการทำ แผ่นพับและแสดงตัวอย่างพืชสมุนไพรที่ใช้ใน พิธีกรรม รวมถึงการแจกเครื่องรางของขลังซึ่ง

ใบความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่จัดทำโดยสถานศึกษาในเขต ชุมชน

ปลุกเสกโดยทางวัดให้แก่ผู้เข้าร่วมงานด้วย

การแจกเครื่องรางของขลังนี้ได้รับความสนใจ จากผู้เข้าร่วมงานทั้งหญิงและชายเป็นจำนวนมาก ในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความอำนาจของ เรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ทางไสยเวทย์ที่ผู้คน ในบริเวณชุมชนและบริเวณใกล้เคียงยึดถือสืบเนื่อง กันมา

การจัดงานพิธีกรรมการแห่ว่นางยานี้สะท้อน ให้เห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวได้กลายมาเป็น ตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดการสืบทอดวัฒนธรรมใน ชุมชน และมีอิทธิพลทำให้เกิดการผลิตซ้ำพิธีกรรม ดังเดิมขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยพิธีกรรมนี้ไม่ได้เป็น เพียงกิจกรรมของทางวัดที่จัดขึ้นให้แก่ลูกศิษย์หรือ ชาวบ้านที่มีความสนใจปฏิบัติสืบต่อกันเพียง อย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่พิธีกรรมได้เปลี่ยนแปลง กลายเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน มีการสนับสนุนจาก หน่วยงานราชการเพื่อตอบสนองแนวคิดเกี่ยวกับการ แปรทุนทางวัฒนธรรมให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการนี้ทำให้ พิธีกรรมดังกล่าวมีลักษณะคล้ายเทศกาลภายใน ท้องถิ่นในที่สุด

สรุป

คุณค่าของพิธีกรรมการแห่ขบวนรางยาที่เกิดขึ้น ณ วัดเขาอ้อนนั้นถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็น การสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการ ผสมผสานแนวคิดและพิธีกรรมทางศาสนาพุทธกับ ศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย อีกทั้งสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้คนในสังคม หลายๆ ประการไม่ว่าจะเป็นการใช้พิธีกรรมเพื่อ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง การใช้พิธีกรรม

บรรยากาศการเข้าแถวรับเครื่องราง
ซึ่งจัดการและดูแลความเรียบร้อยโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

“

การแจกเครื่องรางของขลังนี้
ได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมงานทั้งหญิงและชายเป็นจำนวนมาก
ในประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจ
ของเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ทางไสยเวทย์
ที่ผู้คนในบริเวณชุมชนและบริเวณใกล้เคียงยึดถือสืบเนื่องกันมา

”

เพื่อสร้างตัวตนและกลุ่มผู้ศึกษาไสยเวทย์ที่ผู้มีครูบาอาจารย์ปกป้องคุ้มครอง การใช้พิธีกรรมเพื่อสร้าง
อัตลักษณ์ผู้มีไสยเวทย์โดยการสร้างอำนาจให้แก่เรือนร่างเดิมโดยการผ่านพิธีกรรม พิธีกรรมดังกล่าวยังสะท้อน
ให้เห็นวาทกรรมเกี่ยวกับกับการรักษาสุขภาพที่มีบทบาทต่อความคิดของคนในสังคมไทยในปัจจุบัน และ
ท้ายที่สุดพิธีกรรมดังกล่าวได้เป็นพิธีกรรมที่เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ใช้แปรเปลี่ยนให้มีมูลค่าและใช้ในการสนับสนุน
การท่องเที่ยวด้วย

ทั้งนี้ แม้ว่าแนวคิดหรือมุมมองที่ใช้ในการศึกษาพิธีกรรมการแห่ขบวนรางยาในครั้งนี้จะสะท้อนประเด็น
ต่างๆ จากพิธีกรรมตามที่ปรากฏข้างต้น แต่ประเด็นที่สำคัญที่ผู้ศึกษาพบจากการสังเกตและสัมภาษณ์เกี่ยว
กับพิธีกรรมแห่ขบวนรางยาวัดเขาอ้อนก็คือ พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและสืบทอด
เรื่องเล่าของผู้คนในชุมชน รวมถึงสะท้อนให้เห็นการผลิตซ้ำพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาของผู้คนใน
ชุมชนและผู้เข้าร่วมพิธีกรรมอย่างน่าสนใจ ■

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก. (ม.ป.ป.). **คู่มือการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนทางเลือก**. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.dtam.moph.go.th/index.php>.

จุฬารัตน์ ผดุงชีวิต. (2558). **การสลักเรือนร่าง**. อานวิพากษ์ มิเชล พูโกต์. กรุงเทพฯ: ศยาม.

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2556). ศาสนา ความเชื่อ และการท่องเที่ยวทางจิตวิญญาณผ่านเทศกาล งานประเพณี พิธีกรรม. **วารสารไทยคดีศึกษา**, 10(1). (ตุลาคม 2555-มีนาคม 2556).

ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2539). **คติความเชื่อและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของวัดเขาอ้อ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง**. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เทพย์ สาริกบุตร. (2524). **วิชาอาถรรพเวทย์ ภาค 1**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2552. (2552). สำนักงานปลัดกระทรวง. กระทรวงวัฒนธรรม.

ศิริพร ณ ถลาง. (2556). คติชนสร้างสรรค์: บทปริทัศน์บริบททางสังคมและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง [ฉบับพิเศษ คติชนสร้างสรรค์]. **วารสารอักษรศาสตร์**, 42(2).

ศิริไล ลิ้มจิระจรัส. (2554). **วาทกรรมสุขภาพของธุรกิจสปา จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์. (2539). **พระพุทธรูปศิลปะสมัยอยุธยา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2554). **ปรัชญาเปรียบเทียบมนุษย์นิยมตะวันออกกับตะวันตก**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

เสาวลักษณ์ อนันตศาสตร์. (2546). **คติชนกับศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อนุমানราชธน, พระยา. (2521). **การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

สัมภาษณ์

สุธัญญา คำเพชร. (29 ธันวาคม 2558). สัมภาษณ์.

สมพร เนียมเกตุ. (29 ธันวาคม 2558). สัมภาษณ์.

เอก อัครี (นามแฝง). (10 กรกฎาคม 2558). สัมภาษณ์.

